

Za školu „dobře spořádanou“

Vyzýváme k pokračování diskuse o vývoji, stavu a perspektivách naší vzdělávací soustavy a vzdělanosti! Kvalita a odpovědnost?

MŠMT ČR vydalo v říjnu 1994 nový „Program rozvoje vzdělávací soustavy ČR“ nazvaný „Kvalita a odpovědnost“ (23 s.), doplněný obsáhlou přílohou „Kvantitativní, strukturální a ekonomická analýza vývoje českého školství v letech 1989–93“ (160 s.). Nesporně jde o dosud nej-přijatelnější i když velmi rámcový koncepční záměr MŠMT ČR a nejuplněnší bilanci vývoje našeho školství od Listopadu 1989.

Vzhledem k závažnosti i omezené publicitě obou materiálů se k nim chceme vrátit. K celému dosavadnímu průběhu transformace našeho školství rádi též uveřejníme další názory a zkušenosti naší pedagogické obce. Pokračující diskusi o vývoji, stavu a perspektivách naší vzdělávací soustavy i vzdělanosti proto ožívujeme několika podnětně kritickými náměty i otázkami:

Co se vlastně odehrává v naší soudobé pedagogické realitě, ve školách všech typů a stupňů, ve výchově rodinné, ve volném čase i ve vzdělávací dospělých? Jak se přetváří vnitřní život naší školy i její vnější prostředí, podmínky pro její poslání? Došlo ke slibované i požadované preferenci reformy vnitřní oproti vnější? Odpovídají konkrétní aktuální legislativní úpravy obecným záměrům z října 94, našim humanitně demokratickým tradicím, polistopadovým expertízám i soudobým osvědčeným světovým zkušenostem? Jsou navrhovaná opatření dostatečně ucelená a otevřená? Nenahrazuje žádoucí diferenciaci vzdělávací soustavy její disfunkční segregace? Nezaměňuje se liberalizace anarchií? Nevyplývá nedostatek financí ve školství i z hrubých strategických chyb její decizní sféry?

Je odpovědné, jestliže se prodlužuje cesta k maturitě o jeden rok v situaci, kdy úplné střední vzdělání má menšina populace, státní rozpočet pro školství nestačí a drtivá většina našich občanů nemá rozhodně nazbyt? Nejde o dogmatické elitářské opatření, které je v evidentním rozporu s našimi možnostmi a potřebami i s praxí nejuspěšnějších zemí světa? Ve světě převládá vnitřně propojená, bohatě členěná primární a sekundární škola (6+6), zatímco u nás se tvrději oktrojují anachronické modely 5+8, respektive 5+4+4(5) bez ohledu na jejich tvrdé přechody, ztrnulost, nižší vertikální

i horizontální prostupnost, nepoměrně vyšší náklady i neperspektivnost? Má se snad v zemi Komenského omezit vyšší vzdělání jen na privilegovanou menšinu na úkor všech a za každou cenu?

Je odpovědné, jestliže v centru pedagogického dění stále není obecné rozvíjení tvůrčích lidských zdrojů — škola jako dílna lidskosti? Jestliže se vytvále opomíjí primární pedagogická podstata a kvalita základních systémotvorných personálních i věcných předpokladů a především cílů, obsahů, procesů a výsledků výchovy a vzdělávání dětí, mládeže i dospělých? Jestliže se transformace vzdělávání nadále redukuje i deformuje na prosazování partikulárních ideologických i komerčních zájmů, na podružné úpravy způsobů nedostatečného financování škol a jiné liché a pochybné administrativně organizační změny (např. vzdělanostní škody ČR, které denně způsobuje šestiletá absence minimálních pedagogických standardů na základních a středních školách i v učitelském vzdělávání jsou nevyčísitelné; i základní kultivační nástroj, další vzdělávání pedagogických pracovníků, nebyl podstatně racionalizován, ale téměř zlikvidován. Náprava se dále omezuje na pouhou „právní subjektivitu škol“ bez souběžného zvyšování jejich patřičné pedagogické kompetence i odpovědnosti. Neméně bezhlavá je taková „privatizace“ škol, která se odehrává na účet nás všech, která dosud zaručuje vždy jen vzdělávání stále dražší a jen málokdy kvalitnější. Jak vůbec označit prodejnu vzdělávání, která má ve světě jen málo obdob, poněvadž zatěžuje státní rozpočet stejně, nebo téměř stejně jako ostatní školy, v jejím čele však může být „manager“ bez odpovídající kvalifikace a k jejím záviděníhodným privilegiím náleží právo vybírat navíc od každého žáka tč. 500–1500 Kč měsíčně! Je to strhující návod pro ostatní školy i svět? Jde o zařízení opravdu svérázné, téměř unikátní; je státně-privátní, komerční, elitářské nebo prospěchářské?

Je odpovědné, když se oficiálně podporuje neúměrné prodávání vzdělávání v době, kdy trpíme jeho deficitem na každém kroku? Uvědomují si krátkozrací monetaristé a komercionalisté, že čím více budou rodiče platit za vzdělávání našich ubývajících dětí, tím více na to doplatíme všichni? Vzdělání je totiž statek jakémukoliv zboží nadřazený, prodejem jeho opravdovou hodnotu nezvyšujeme, ale znevažujeme. V demokracii není vzdělání výsadou bohatých a vyvolených. Nezczitelné právo na vzdělání mají všichni lidé, bez vzdělání stagnuje a degeneruje nejen kultura, ale i hospodářství, stát, svoboda, demokracie, národ, společnost, každý člověk — nic totiž neohrožuje svobodu i prosperitu všech více, než vláda amorálních diletantů!

Je odpovědné, chybí-li kompetentní, komplexní a účinná péče o dobré školy i učitele? Podceňuje-li se nejdůležitější předpoklad kvalitní školy a vzdělanosti: prvořadý význam profese, vzdělávání a tvořivosti učitelů?

Proč např. tak rychle přibývá dobře placených byrokratů a na odměny učitelů zbývá z rozpočtu MŠMT ČR stále relativně tak málo? Není cosi zvráceného v našem polistopadovém školství, jestliže dobří učitelé houfně odcházejí a místo nich nebývale přibývá suplujících důchodců i zcela nezpůsobilých maturantů? Proč dnes tak mnozí učitelé, kteří nemají kam odejít, i jejich studenti myslí více na vedlejší vydělávání než na vzdělávání?

Trvá dosud MŠMT ČR na degradaci vysokoškolského vzdělávání učitelů poskytujících základy vzdělání na úroveň bakalářskou? Proč se ignorují doporučení Rady pedagogických věd ČR (např. „Nepodceňujeme vzdělávání a tvořivost učitelů“, 1992, PO č. 5) i další projekty a expertízy orientované na na podstatné zdokonalování profese, vzdělávání i tvořivosti učitelů? Proč není dosud realizován ani jeden komplexní výzkum učitele? Proč od samého počátku chybí v decizních orgánech Akreditační komise ČR, Grantové agentury ČR, resortního výzkumu MŠMT ČR kompetentní pedeutologové? Proč se tak vytrvale a okázale pomíjí nesporný pedagogický axiom, že optimalizace subjektů výchovy je klíčem k řešení všech pedagogických i lidských problémů?

Je odpovědné, jestliže šestý rok po Listopadu nedosahuje podíl našich maturantů ani poloviny populace? Je zarážející, že — v celém světě nejběžnější a nejsledovanější — přesný údaj o celkovém počtu maturantů v ČR v letech 1990–94 i v tak obsáhlé a důkladné zprávě MŠMT ČR chybí. ČPdS jej neobdržela od ÚIV ani na základě urgované písemné žádosti před odbornou konferencí v Hradci Králové v září '94. Zřejmě je u nás přesný celkový počet maturantů nezjistitelný, nebo se spíše dobře tají, poněvadž není čím se chlubit. V roce 1989 bylo totiž v Československu téměř 50 % absolventů škol s maturitou (z toho na Slovensku něco přes 50 %).

Je správné, že se správa základních škol má stát i stává v podstatě jen lokální záležitostí? Co soudíte o samosprávě škol a školství v ČR?

Je odpovědné, že po půl století totalitních ideologií pokračuje neúnosné podceňování vzdělání a jeho obnova postrádá náležitou odbornost, gradaci i výraznější humanitně demokratickou orientaci? Stagnuje bohužel i celková osvětová role našeho demokratického státu. Jeho dominantní úloha ve školství běžná v celém světě i osvěta sama jsou dokonce zpochybňovány. Myšlenky i činy T. G. Masaryka čekají na pokračovatele dosud!

Jaká nápravná opatření pokládáte za nejnaléhavější?

Napište nám!

Redakce